

Juridisch en politiek risico

Verzekeringswiskunde. Dat is het actuaariaat.

Abstracte wiskunde in de opleiding, concrete sommen in de dagelijkse praktijk. Die tijd lijkt voorbij. Bij het jaarcongres van de VSAE verontschuldigde sprekers zich voor formules, maar verwezen met graagte naar artikelen in de nieuwe Pensioenwet. Het actuariële vak verjuridiseert, en dit leidt ertoe dat we onze rol vinden in de toenemende gedetailleerde regelgeving die vanuit diverse kanten ons werkveld binnendringt. In deze bijdrage kijken we naar de risico's die ontstaan vanuit die regelgeving. We verkennen het veld, en vragen we ons af in hoeverre de risico's te herkennen en beheersen zijn.

ACTUARIS EN REGELGEVING

Agnes Joseph¹ noemt onder andere juridische risico's als motivatie om de nieuwe pensioenwetgeving aan te willen passen. Zij introduceert daarmee tevens een politiek risico.

Een actuaris houdt zich bezig met pensioen- en verzekeringsovereenkomsten. Dat zijn afspraken over onzekere gebeurtenissen, die zich bij pensioenen en levensverzekeringen over een lange tijdsduur kunnen uitstrekken. Bij schadeverzekeringen kan onzekerheid ontstaan of een bepaalde schade wel of niet gedekt is. Om aan beide partijen duidelijkheid te scheppen is er wet- en regelgeving, die de overeenkomst inkadert. Mocht er toch onenigheid ontstaan over de juiste uitleg van de overeenkomst dan staat de gang naar de rechter open.

De actuaris rekent graag en zal meestal niet stilstaan bij de onzekerheid die rond de gegeven regels zoals over de verplichting tot uitkering, de hoogte van de uitkering, het kapitaalvereiste of de reserveringsgrondslagen bestaat. Die regels zijn cruciaal voor tariefstelling, reservering, kapitaalsbepaling en balansmanagement. Maar zijn die regels wel zo stabiel als de berekeningen vereisen?

De impact van het toepassen van andere regels kan aanzienlijk zijn en leiden tot andere beslissingen zoals bij indexatie van pensioenen, dividenduitkeringen, beleggingsbeleid of het inkopen van herverzekeringsdekking.

De onzekerheid over de toe te passen regels splitsen we in juridisch en politiek risico.

JURIDISCH RISICO

Juridisch risico betreft onder meer de mogelijkheid van financiële verliezen omdat je verplicht wordt de overeenkomst na te komen, op een wijze waar je niet op had gerekend vanwege een andere rechterlijke uitleg van de wet- en regelgeving. Dit kan komen omdat de overeenkomst niet goed is gespecificeerd of omdat de rechterlijke uitleg anders is dan je vooraf veronderstelt.

Dit zie je bij langdurige procedures, waarbij tot aan de hoogste instanties wordt geprocedeerd. Beide partijen kunnen momenten hebben dat ze hun standpunten bevestigd zien door een rechterlijke instantie, maar op andere momenten weegt juist het standpunt van de tegenpartij meer. Dit is een juridisch risico: je weet niet altijd hoe de rechter de regels en afspraken afweegt en het resultaat kan dus uiteindelijk tegenvallen.

Het juridische risico waar Agnes Joseph aan refereert, ziet op het 'invaren' van pensioenen. Zullen diverse rechters hiermee akkoord gaan of vinden ze dat het ingaat tegen hogere regelgeving?

Ook verdient de rol van de toezichthouder aandacht in relatie tot juridisch risico. De wetgever heeft aan de toezichthouder de taak

opgelegd om bepaalde regels te handhaven. De wet kan niet in alle situaties voorzien en de toezichthouder zal dan een eigen uitleg moeten geven. Dat zien we ook als een juridisch risico: de toezichthouder maakt keuzes binnen het bestaande raamwerk van de wet- en regelgeving, en vertaalt dat naar handelingen of naar een verdere uitwerking van de regels. Die handelingen en toezichthouderregels hebben een lagere status dan een wet. Deze invulling van een open norm of de interpretatie van een regel kan verschillen van de interpretatie die een instelling eraan geeft. Het is mogelijk dat de rechter de toezichthouder terugfluit of diens interpretatie bevestigt. De toezichthouder zal die juridische onzekerheid beperken door een goed onderbouwd besluit te nemen, maar er blijft onzekerheid, totdat de rechter (in hoger beroep) heeft gesproken.

Juridisch risico leent zich slecht voor een volledige kwantitatieve modellering. Je zou dan immers een kans moeten verbinden aan een negatieve uitspraak. Daarvoor ontbreken goede data, bovendien vereist het dat je ook erkent dat een uitspraak kan tegenvallen en dat kan moeilijk zijn als je juist een standpunt met verve verdedigt. Het lijkt onwaarschijnlijk dat beide partijen tot dezelfde verdeling zouden komen van de financiële gevolgen van de mogelijke uitspraken. Een eenvoudigere modellering is door scenarioanalyse: wat wordt de schade als de rechter bepaalde elementen in jouw betoog niet erkent? Zelfs dat kan vrijwel onmogelijk zijn bij complexe zaken, maar het geeft meer houvast. Bij een verzekeraar leent juridisch risico zich dus meer voor de scenariogedreven ORSA dan voor de SCR berekening die een kansverdeling vereist van de bestaande en mogelijke procedures voor de rechter.

Het juridisch risico is te mitigeren door een goede juridische voorbereiding. Vanuit welke hoeken kan de overeenkomst worden aangevallen? Is de jurisprudentie eenduidig of laat die onzekerheden open? Aan de andere kant kun je het risico ook mitigeren door de overeenkomst voor beide partijen eenduidig en helder te formuleren: voorkomen is beter dan genezen.

POLITIEK RISICO

Politiek risico ziet onder meer op de mogelijkheid dat door veranderende wet- en regelgeving de overeenkomst tot financiële verliezen leidt ten opzichte van de initiële verwachting. De veranderingen kunnen eerbiedigende werking hebben voor bestaande overeenkomsten (zoals we zagen bij de fiscale behandeling van bestaande

levensverzekeringen) maar gelden meestal vanaf de datum van invoering, zoals bij het invoeren van nieuwe voorschriften voor de berekening van vereist kapitaal.

Dit risico manifesteerde zich bijvoorbeeld door veranderende wetgeving rond de distributie van verzekeringen. Het provisieverbod heeft grote gevolgen gehad voor de rol van het onafhankelijk intermediair en voor de distributie van verzekeringen.

De discussie rondom het nu (al) aanpassen van de Pensioenwet vanwege het invaren is ook een vorm van politiek risico: de onzekerheid over de uiteindelijke gevolgen blijft voortduren.

Ook politiek risico leent zich slecht voor volledige modellering: de uitkomst van verkiezingen, de vertaling van verkiezingen naar een nieuwe regering en het besluitvormingsproces zijn niet goed te vatten met een statistische analyse. Scenarioanalyse is goed mogelijk omdat de meeste besluitvormingsprocessen zorgvuldig gebeuren, waarbij publieke consultaties al vroeg de richting aangeven.

Mitigeren van politiek risico kan door deel te nemen in het besluitvormingsproces via de consultatiefase. Hoe vroeger hoe beter. Het is van belang dat je als geloofwaardige partner met een duidelijke boodschap en legitieme belangen wordt gezien. Het kennen van het formele en informele proces van besluitvorming is cruciaal. Technische details zijn moeilijk te communiceren, zeker als het besluitvormingsproces al verder is gekomen. Aan de andere kant kun je het risico ook mitigeren door je producten niet afhankelijk te maken van specifieke wet- en regelgeving of tijdig aan te passen aan de nieuwe eisen.

ROL ACTUARIS

De actuaris is niet de eerst aangewezen om het juridisch en politieke risico volledig te analyseren. Die rol hoort bij juristen en de volgers van de politieke ontwikkelingen. Maar de actuaris zal wel in staat moeten zijn om de risico's te kwantificeren. Daarnaast zal de actuaris in de rol van beleidsadviseur rekening moeten houden met juridische en politieke onzekerheid. Kwantificeren is moeilijk en onzeker, maar de mogelijke risico's zijn te groot om te negeren. ■

Drs. P.M. Bouwknegt AAG heeft dit artikel geschreven als lid van de redactiecommissie van De Actuaris.

